

Maktabgacha ta'limning noan'anaviy shakllarini tashkil etishning pedagogik ahamiyati

Urganch davlat universiteti

Pedagogik fakulteti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi

213-guruh talabasi

Davlatboyeva Nodira Zokirjon qizi

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada an'anaviy va noan'anaviy texnologiyalarni tanlash bir o'qitish usuli, nazariyadan amaliyotga - o'qitishning har bir bosqichida tegishli muvozanatni saqlagan holda, akademik bilimlarni pragmatik bilimlar bilan uyg'unlashtirish haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar: noan'anaviy mashg'ulotlar, zamonaviy ta'lim texnologiyalari, noan'anaviy metodlar texnologiyasi, an'anaviy va noan'anaviy texnologiyalarni.

An'anaviy va noan'anaviy texnologiyalarni tanlash bir o'qitish usulini boshqasiga qarama-qarshi qo'ymaydi. Aksincha, ko'plab o'qitish texnologiyalarining yaratilgan yaxlit ko'rinishi nafaqat ularga teng munosabatda bo'lishga yordam beradi, balki o'qituvchini ular haqidagi ma'lumotlarning barcha manbalari bilan muntazam tanishtirishga yordam beradi: didaktika, matematikani o'qitish usullari, va umumta'lim muassasalari o'qituvchilari tajribasi. Shunday qilib, bir-birini to'ldiruvchi turli xil o'qitish texnologiyalari o'qituvchi va talabalarning turli tomonlardan bir xil o'zaro ta'sirini tavsiflaydi. Shuning uchun o'qitish texnologiyalarini tanlash va to'g'ri kombinatsiyasi murakkab pedagogik muammo bo'lib, o'qituvchi tomonidan turli darajadagi: intuitiv, ongli va oqilona hal qilinishi mumkin.

Darsni ishlab chiqishda o'qitish texnologiyalarini tanlash va uyg'unlashtirishning mantiqiy asosi ularning qo'yilgan o'quv, tarbiyaviy va rivojlantirish maqsadlariga, tanlangan o'quv materialining mazmuniga, talabalar va

o'qituvchilarning imkoniyatlariga muvofiqligini aniqlash orqali amalga oshirilishi kerak.

O'quv jarayonining umumiy tuzilishi va uning usullarini bilgan holda, o'qituvchi darsning ushbu bosqichida qanday faoliyat usullari, o'zi va o'quvchilarning o'zlari qanday aniq harakatlar va operatsiyalarni bajarishlari, qanday o'quv vositalaridan foydalanish haqida o'ylaydilar. ta'limning ushbu bosqichiga qo'yilgan vazifalarni eng muvaffaqiyatli hal qilish. Shuni esda tutish kerakki, harakatlar har doim belgilangan vazifalar bilan, operatsiyalar esa - o'rganish uchun mavjud sharoitlar bilan bog'liq. Va harakatlar va operatsiyalar o'zaro bog'liq bo'lsa-da, ma'lum bir texnika va o'qitish usulini qurishda ularning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish kerak.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida loyiha usulining asosiy maqsadi - rivojlanish vazifalari bilan belgilanadigan bolaning erkin ijodiy shaxsini rivojlantirish, Loyiha usuli -bu pedagogik texnologiya bo'lib, uning o'zagi bolalarning mustaqil faoliyati -tadqiqot, kognitiv, samarali bo'lib, uning davomida bola atrofdagi dunyoni o'rganadi va yangi bilimlarni haqiqiy mahsulotlarga kiritadi. Boshqacha qilib aytganda, nazariyadan amaliyotga - o'qitishning har bir bosqichida tegishli muvozanatni saqlagan holda, akademik bilimlarni pragmatik bilimlar bilan uyg'unlashtirish.

Zamonaviy maktabgacha ta'lim muassasalari amaliyotida qo'llaniladigan va maktabgacha yoshdagi bolalarda ob'ektiv dunyo tarixiga qiziqish paydo bo'lganda foydalanish mumkin bo'lgan loyihalar turlarini ko'rib chiqish muhim ko'rinadi: noan'anaviy ta'lim aniq bir mavzudan uzoqlashmagan holda, innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalangan holda, turli ta'lim metodlaridan foydalanib mashg'ulotni tashkil etishdir. An'anaviy ta'lim -ta'lim tizimining negizidir. Uni noan'anaviy qilish uchun talabalarni qiziqtiradigan yangi texnologiyalaridan foydalanish kifoya.

Davr shiddat bilan o‘zgarib borayotganligi sababli maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim va tarbiya berish uchun nostandart, noan’anaviy yondashuvni talab qiladi. Bizning davrimizda maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim va tarbiya berishni tashkil etishning yangi shakllari va usullarini izlash nafaqat tabiiy hodisa, balki zaruriy hodisa hamdir. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida har bir bolaning faol ishtirokini ta’minlaydigan, ularning diqqatini chorlaydigan, bolalarning shaxsiy javobgarligini oshiradigan, mustaqil tarzda ish qobiliyatini shakllantiradigan faoliyatlarni tashkil eta olish dolzarb vazifalardan biriga aylandi. Buni nostandart, noan’anaviy ta’lim va tarbiya shakllari texnologiyasi orqali muvaffaqiyatli hal etish mumkin. Noan’anaviy faoliyatlarning vazifalari: bolaning rivojlanish darajasini yaxshilash.

Insonning axloqiy fazilatlarini, qarashlari va individulliligini shakllantirish tarbiyalanuvchilarda bilimga qiziqish, ijodkorlik, iroda, his-tuyg‘ular, bilim qobiliyatlarini rivojlantirishga o‘rgatishda -nutq, xotira, e’tibor, tasavvur, idrok. Ta’limni noan’anaviy tashkil etish shakllari hozirgi vaqtda maktabgacha ta’lim muassasalari amaliyotida eng samarali qo‘llanilmoqda. Darsning noan’anaviy shakllari, qoida tariqasida, bitta yoki bir nechta mavzularni, mashg‘ulotlarni o‘rgangandan so‘ng, mustahkamlash funktsiyalarini bajarish uchun amalga oshiriladi. Bunda birinchi navbatda ta’lim muhiti o‘zgartiriladi. Xato qilish qo‘rquvi tufayli an’anaviy sharoitda paydo bo‘ladigan ruhiy to‘siqni yo‘q qiladi va bajarilgan ish natijalarini sarhisob qilishda bayramona muhit yaratadi. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida maktabgacha yoshdagi bolalar uchun noan’anaviy faoliyatlarni tashkil etish faoliyatlarda uslubiy, pedagogik va psixologik xarakterdagi maqsadlarga erishish mumkin. Bular quyidagilar: talabalarning ma’lum bir mavzu bo‘yicha bilim, ko‘nikma va malakalarini nazorat qilinadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning faoliyatlarni jiddiy qabul qilish

ko‘nikmasi vujudga kelib, ijodiy muhit tashkil etiladi. Tarbiyachi faoliyat davomida minimal ishtirok etadi.

Ta‘lim jarayonining pedagogik samaradorligini pasaytiradigan noan‘anaviy faoliyatlarning kamchiliklariga quyidagilar kiradi. Ijobiy o‘zgarishlar -bilim va ko‘nikmalar sifatining oshishi, talabalar rivojlanishidagi siljishlar prognozining yo‘qligi. Hamma tarbiyachilar faoliyatlarning asosiy g‘oyasini, uning rivojlantiruvchi imkoniyatlarini aniqlay olmaydilar. Reproduktiv ta‘lim texnologiyalarining tarqalishi. Ta‘lim jarayonining mazmuniga emas, balki asosan uni tashkil etish shakliga e‘tibor beriladi. Ba‘zi bir faoliyat turlarida haddan tashqari didaktik materiallar ortiqcha yuklanadi. Faoliyatlar doimo integratsiyalashgan, ko‘ngilochar shaklda tashkil etiladi. Bu kabi faoliyatlarda alohida tarbiyaviy ahamiyatga ega bo‘lmagan faktik materiallar bilan ishlash ustunlik qiladi. Noan‘anaviy faoliyatlarni tashkil etishda qo‘yiladigan talablar. Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarining tarbiyachi, pedagoglari, psixologlari noan‘anaviy faoliyatlarni tashkil etishda bir necha talablarga javob berishlari kerak.

Bular quyidagilar: noan‘anaviy faoliyatlar maktabgacha yoshdagi bolalarning o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini umumlashtirish va mustahkamlashda yakuniy mashg‘ulot sifatida ishlatilishi kerak. Ta‘lim jarayonini tashkil etishning bunday shakllariga juda tez-tez murojaat etish noo‘rin, chunki bu mavzuga va o‘quv jarayoniga doimiy qiziqishni yo‘qotishiga olib kelishi mumkin. Noan‘anaviy faoliyatlardan oldin puxta tayyorgarlik ko‘rish va birinchi navbatda ta‘lim va tarbiyaning aniq maqsadlari tizimini ishlab chiqish kerak. Noan‘anaviy faoliyatlar shakllarini tanlashda tarbiyachi, pedagog, psixolog maktabgacha ta‘lim yshidagi tarbiyalanuvchilarning xarakteri va temperamentining xususiyatlarini, tayyorgarlik darajasi va umuman butun guruhning va tarbiyalanuvchilarning o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olishlari kerak.

Noan'anaviy faoiyatlarni tashkil etishning didaktik talablari. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha yoshdagi bolalar noan'anaviy faoiyatlarini tashkil etishda –faoliyat nafaqat bola uchun bilim bera olishi, birinchi navbatda ijodiy muhitni yaratib berishi zarurdir. Noan'anaviy faoliyat maktabgacha yoshdagi bolalarning qiziqishini orttirishi, faoiyatlar davomiaesa, bolalarni mustaqil tarzda ishchanligini oshirishi kerak. Faoliyat tarbiyachiga maktabgacha yoshdagi bolalarning individual qobiliyatlarini o'rganishga, ular orasidan iqtidorli, qobiliyatli bolalarni aniqlashga yordam beradi.

Noan'anaviy faoliyat tarbiyalanuvchilarning bilimlarini chuqurlashtirish va kengaytirish bilan birga o'quv dasturining asosiy mazmunidan chalg'itmasligi kerak. Noan'anaviy faoliyat davomida maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchisi ijodiy yoki amaliy ma'noda muhim tadqiqotlarni izlayotgan tadqiqotchi sharoitida o'zini his etib, shu yo'sinda mashg'ulotlarda ishtirok etishi kerak. Noan'anaviy faoliyat talabani ixtiyoriy ishni bajarish majburiyati bilan birlashtirish asosida rivojlantirishi va takomillashtirishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Bepalko V.P. Pedagogik texnologiyaning tarkibiy qismlari. - M.: Ma'rifat, 1989. - 388 b.
2. Breiterman M.D., Sokolov A.S., Arkhipov V.V. Kollektiv o'rganish usuli. - Sankt-Peterburg: Neva, 1991. - 264 p.
3. Verbitskiy A.A. Oliy ta'limda faol ta'lim: kontekstual yondashuv: Uslubiy qo'llanma.- M.: Vyssh. maktab., 1991.- 207 b.

INNOVATION HOUSE